

Cap a on va l'educació a les Illes Balears? Reflexions sobre una dècada de política educativa

Martí X. March

RESUM

En aquest capítol introductori de l'Anuari de l'Educació analitzam la política educativa necessària en uns moments de crisi econòmica, les característiques més significatives d'aquesta dècada d'educació a les Illes Balears, els trets més rellevants del seu sistema escolar, els punts més destacats de la LOMCE i del decret del TIL. Es tracta de plantejar totes aquelles qüestions que han caracteritzat la realitat de l'ensenyament a les Balears, amb els problemes i els reptes més significatius per fer possible una política que faciliti l'èxit educatiu.

RESUMEN

En este capítulo introductorio del Anuario de l'Educació se lleva a cabo un análisis sobre la política educativa necesaria en unos momentos de crisis económica, las características más significativas de esta década de educación en las Illes Balears, los elementos más relevantes de su sistema escolar, los puntos más destacados de la LOMCE y el decreto del TIL. Se trata de plantear todas aquellas cuestiones que han caracterizado la realidad de la enseñanza en les Balears, con los problemas y retos más significativos de cara a hacer posible una política que facilite el éxito educativo.

LA POLÍTICA EDUCATIVA EN MOMENTS DE CRISI

No és fàcil governar en els moments actuals; no són bons temps per a la lírica, ni per a la cultura, l'educació, les persones, la ciutadania, la democràcia. Hem passat d'una societat optimista i positiva, a una societat indignada, desmoralitzada i desconfiada. I en aquest context d'incerteses i de veritats trencades i buides de contingut, l'educació es converteix en un espai de conflicte permanent, de lluita política de baix nivell, de desconcert generalitzat, tant a l'Estat com a les Illes Balears. El que havia de ser una legislatura de millora i d'autopistes de l'educació —d'acord amb els programes electorals guanyadors— és una legislatura de la crispació, retallades, desaparició de programes educatius, increment de ràtios escolars, manca de diàleg, confrontació ideològica, retrocés educatiu, menyspreu pel professorat...

És aquest el camí que necessita el nostre sistema educatiu? És evident que la situació del nostre sistema educatiu, d'acord amb diversos informes i indicadors, no és la millor possible, malgrat que tampoc no sigui una situació catastròfica, tal com n'hi ha que, d'una manera interessada, intenten demostrar. Tenim problemes importants, però hem avançat, hem incrementat el nivell educatiu i hem millorat en quantitat, qualitat i equitat. Cal, però, anar més enllà: fer un salt qualitatiu més enèrgic i que el nostre sistema educatiu faci aquelles reformes que millorin els aspectes negatius i consolidin tot allò que funciona. Però, per aconseguir-ho, hem de cercar el camí adequat.

Quins són els elements que defineixen el camí adequat? És evident que ni l'educació és una ciència exacta ni totes les opinions són vàlides i fonamentades. Per ser eficaç, positiva, de qualitat i equitativa, qualsevol política educativa necessita una sèrie d'elements que els responsables educatius actuals no tenen en compte a l'hora d'implementar les seves polítiques, les seves propostes. En qualsevol

cas, aquests elements que cal tenir en compte a l'hora de tirar endavant les decisions educatives són —segons la meua opinió— els següents.

En primer lloc, és necessari que els governants, quan adoptin mesures sobre l'educació, deixin de pensar que les normes són suficients per millorar l'escola. Efectivament, aprovar lleis, decrets, ordres o resolucions no basta per canviar la situació educativa, ja que les qüestions que l'afecten són més complexes. Per això, ens podem formular moltes preguntes: Hi ha ningú que cregui que les competències comunicatives dels estudiants milloraran amb el Decret TIL? Hi ha ningú que cregui que la LOMCE millorarà per si mateixa les xifres de l'abandonament o del fracàs escolar? L'educació no millora mitjançant decrets o lleis, sinó que fins i tot poden tenir efectes contraproductius. Les lleis i les normes, tot i que són importants, no són la causa única ni principal de l'èxit o del fracàs educatiu. L'escola no ha funcionat ni funciona ni funcionarà a cop de decret.

En segon lloc, els qui presenten propostes d'actuació educativa les haurien de fonamentar en les evidències comprovades, els resultats de la investigació, els èxits escolars assolits aplicant projectes educatius. Actualment, hi ha molta literatura educativa que posa de manifest els factors d'èxit en relació amb el fracàs escolar, l'ensenyament de llengües o les diverses matèries. S'han tingut en compte tots aquests resultats a l'hora de tirar endavant aquelles normatives? En educació no es pot improvisar ni es pot desconèixer ni menysprear tot allò que ha quedat demostrat d'una manera adequada que funciona. Resulta tan difícil reconèixer aquestes evidències?

En tercer lloc, és evident que en el món educatiu la tasca escolar quotidiana la fan els professors dins les aules, en les assignatures, i els equips docents, en els centres. Per tant, més que mai cal cercar la complicitat de les persones que duen a terme el treball educatiu. I les campanyes de desprestigi, que no tenen una base real, que es llancen sense proves i que solament cerquen la confrontació no són una bona manera d'aconseguir la complicitat. L'educació necessita la col·laboració de tothom, però fonamentalment dels mestres, professors, pares i de tota la comunitat educativa. Hi ha qualcú que pensi que amb campanyes de desprestigi aconseguirem res positiu? Caldria que els qui tenen la responsabilitat de l'educació hi reflexionassin.

En quart lloc, l'educació, la política educativa, únicament serà eficaç si tira endavant des de la racionalitat, des del rigor. Les decisions educatives no es poden prendre des de la confrontació política ni des d'un plantejament ideològic de partit. L'educació és un tema sensible i ha de ser tractat amb delicadesa, finor, intel·ligència. I la realitat educativa actual, a l'Estat o a les Balears, indica que les propostes educatives no es formulen amb el rigor que els problemes plantejats requereixen, si hom realment els vol resoldre. És tan agosarat demanar rigor i racionalitat educativa en aquests moments?

I, finalment, la política educativa no es pot dur a terme si no hi ha un consens de mínims, si no hi ha acords, si no hi ha diàleg. La solució per als problemes importants i significatius que té l'educació a les Balears únicament pot arribar pel camí de la paraula, del diàleg real amb la comunitat educativa, els sindicats, la patronal, els pares, la societat civil, els grups parlamentaris... La política de la confrontació i el conflicte no és la solució. No podem prendre decisions unilaterals, si no volem posar les condicions perquè una altra majoria parlamentària torni a canviar les decisions educatives preses. L'educació necessita estabilitat i continuïtat per generar confiança, la qual cosa solament pot arribar

amb el diàleg i les actituds positives d'escoltar i de parlar. Sembla, però, que estam lluny de tot això; estam lluny de ser un país culte, ric, lliure, desvetllat i feliç. Les Balears necessiten més que mai que l'educació millori, i, per aconseguir-ho, ens cal una política basada en les evidències, la complicitat, racionalitat i el diàleg. Haurem de parlar d'un altre temps educatiu perdut?

DEU ANYS DE REFLEXIONS EDUCATIVES

Analitzam des de diverses perspectives les característiques més significatives de la política educativa en aquests deu anys en què l'*Anuari de l'Educació de les Illes Balears* ha intentat fer una radiografia de la realitat de l'ensenyament. Un d'aquests punts de vista és la introducció de cada edició de l'anuari, de la qual assenyalam alguns dels aspectes més significatius a través de cites concretes que n'hem extret:

- a) «El sistema educatiu de les Illes Balears: realitat i perspectives». *Anuari 2004*, pàg. 21:

«Així, un dels instruments bàsics que han de possibilitar l'existència d'una igualtat d'oportunitats i una política real d'equitat educativa és, en la meua opinió, la política de suport a l'escola pública i a la redefinició de les relacions entre l'escola pública i la privada concertada, sobretot des de la perspectiva del tipus d'escolarització de la diversitat de l'alumnat, o de l'existència de recursos pedagògics o tecnològics necessaris».

- b) «Anàlisi, reptes i perspectives del sistema educatiu de les Illes Balears». *Anuari 2005*, pàg. 32:

«Així, s'ha d'assenyalar que la UIB es troba, en tant que Universitat presencial, en tant que Universitat que fa les tres grans funcions universitàries de docència, recerca i transferència de coneixement, en una posició clau per poder exercir una posició hegemònica en la vertebració de la societat de les Illes Balears, des de la perspectiva del coneixement. Efectivament, tot i que els reptes universitaris del futur són importants, és evident que la UIB té una gran responsabilitat en el procés de liderar la construcció d'una societat del coneixement oberta, innovadora, competitiva, capaç de mantenir el seu nivell de benestar social».

- c) «Elements de reflexió per a l'anàlisi del sistema educatiu de les Illes Balears». *Anuari 2006*, pàg. 16-17:

«El canvi de perspectiva sobre la realitat educativa, la necessitat d'afirmar amb dades estadístiques, amb indicadors significatius, que el nivell educatiu augmenta, que la societat avança, en part, gràcies al capital humà, a l'increment de l'escolarització de la societat, etc., és fonamental per amortir les conseqüències que poden tenir aquests missatges negatius sobre l'educació, l'autoestima dels estudiants, la moral dels docents, el desconcert de la comunitat educativa, la segregació social o escolar dels fracassats, l'existència de visions negatives de centres educatius, la visió social pessimista i apocalíptica de l'escola, la posada en marxa de reformes educatives equivocades, el desenvolupament econòmic, la cohesió social, etc.».

- d) «Reflexions sobre la realitat educativa de les Illes Balears. Per què són tan difícils els pactes educatius». *Anuari 2007*, pàg. 34-38:

«Quines són les bases que cal tenir en compte per arribar a un pacte educatiu a les Illes Balears [...]:

- »1. El pacte educatiu ha de ser tan inclusiu com sigui possible [...]
- »2. El pacte educatiu ha de ser plantejat des d'una perspectiva d'un mínim comú denominador [...]
- »3. El tercer element del pacte educatiu passa per la concreció pràctica, pragmàtica, real de l'educació com a servei públic [...]
- »4. El quart element sobre el qual aquest pacte educatiu hauria de ser concretat són, sense cap dubte, pressuposts d'educació durant un període determinat [...]
- »5. El cinquè element de pacte educatiu implica, d'acord amb el punt anterior, establir una política de construcció de centres educatius i de reformar els actuals que necessitin millores importants en tots els àmbits.
- »6. El sisè element del pacte educatiu implica fer un desenvolupament consensuat de la legislació vigent [...]
- »7. El setè element del pacte educatiu el podem concretar en l'aplicació d'un nou model organitzatiu dels centres [...]
- »8. El vuitè element de pacte educatiu es concreta en la responsabilització progressiva dels ajuntaments en el desenvolupament de la seva política educativa [...]
- »9. El novè element del pacte educatiu consisteix a desenvolupar polítiques educatives que situïn la família en el centre de les decisions escolars [...]
- »10. Finalment, el desè element del pacte educatiu consisteix a desenvolupar una política educativa que reforci el sistema universitari illenc [...]

e) «El model educatiu de les Illes Balears i la seva dimensió socioeducativa: una perspectiva d'anàlisi i de comprensió». *Anuari* 2008, pàg. 30:

«[...] Al cap i a la fi, ens referim a una educació no purament “escolar”, sinó que vagi més enllà de la instrucció: una educació l'objectiu social de la qual sigui un enfocament estratègic. Ens referim a l'educació social en minúscula i en majúscula.

»Però, l'educació social no és —tot i la necessitat que té, importància, transcendència i demanda— un dret reconegut com a tal. Podem parlar d'una resposta institucional davant necessitats socials i educatives; podem parlar d'obligacions socials davant unes demandes de col·lectius concrets; ens podem referir a un deure dels poders públics davant una realitat concreta i específica. Aquesta resposta institucional i social l'hem d'emmarcar, d'una banda, en una concepció tradicional i

clàssica de l'educació social, i, de l'altra, en una resposta que no s'empara en un dret reconegut de manera explícita. No obstant això, és evident que d'una manera implícita l'educació social comença a ser igualment un dret constitucional que sobrepassa l'esfera de la pedagogia escolar. És necessari, però, que passem d'aquest dret implícit a una situació de ple dret».

- f) «Els béns del sistema educatiu de les Illes Balears». *Anuari 2009*, pàg. 40:

«A les Illes Balears, al Parc Bit (Palma), s'han implantat centres d'educació diferenciada propiciats per sectors d'ideologia catòlica. És una aposta que té una resposta positiva per part d'alguns sectors socials, que la justifiquen, a més de per raons ideològiques, amb d'altres de rendiment educatiu. Al marge del debat sobre si aquests centres que imparteixen una educació diferenciada han de rebre subvencions com a centres concertats, la realitat és que els arguments en contra es fonamenten en la idea que aquesta opció no solament no afavoreix la convivència, la igualtat entre els sexes, sinó que, a més, és una aposta per l'elitisme escolar i social, ja que el rendiment educatiu té a veure, al marge dels factors personals, amb les característiques socioculturals o econòmiques dels pares. La realitat familiar és, en aquest sentit, un condicionant important de l'èxit o del fracàs escolar».

- g) «Interessa, realment, l'educació a la societat de les Illes Balears». *Anuari 2010*, pàg. 19:

«Interessa, realment, l'educació i la formació a la societat de les Illes Balears? Tot i que la pregunta pot semblar estranya o, fins i tot, absurda, la realitat ens diu que és una qüestió pertinent a tots els nivells. Efectivament, si hom analitza el valor que té l'educació en la societat de les Illes Balears; si hom analitza la valoració que fa el món econòmic, empresarial i social dels productes de l'educació; si hom analitza la impossibilitat de la classe política de posar-se d'acord per tirar endavant un pacte de mínims per a l'educació; si hom té en compte el valor afegit que donen a l'educació les diverses classes socials de les Illes Balears [...], podem posar de manifest que, malgrat els avanços educatius que hi ha hagut en tots els aspectes, l'educació no acaba d'interessar a la societat, o a l'Administració de les Illes Balears, tant com seria necessari, tant com seria significatiu per donar-li la importància i transcendència que la comunitat autònoma de les Illes Balears exigeix per a una societat competitiva, pròspera, cohesionada, formada i culta».

- h) «L'educació com a consens o com a conflicte. El camí envers l'èxit o envers el fracàs educatiu i social». *Anuari 2011*, pàg. 47:

«Tanmateix, seria necessari, tant per a la millora del sistema educatiu, com de l'ensenyament i l'aprenentatge de les llengües, que aquest tema deixàs d'ésser una batalla política: una batalla política que, al marge dels efectes directes o col·laterals, no contribueix a millorar cap tipus d'aprenentatge. A més, contribueix a fer debats falsos, a dividir la societat, en qüestions sensibles, a fer més caòtica la percepció que té la societat de l'educació. Si el pacte educatiu a les Illes Balears és molt complex, és evident que amb el tema de la llengua la dificultat augmenta per raons electorals palpables o per qüestions de càlculs polítics. En qualsevol cas, per millorar el rendiment individual o social, el nostre sistema educatiu, la qüestió de la llengua catalana, de la castellana o del trilingüisme és bàsica. I, per això, cal un consens entre els grups polítics, la

societat i, sobretot, la comunitat educativa. És una qüestió que té condicionants polítics evidents, però que cal centrar des de l'òptica educativa en funció del tipus de ciutadania que volem construir a les Illes Balears».

i) «Crisi econòmica, retallades i política escolar: envers un nou elitisme educatiu». *Anuari 2012*, pàg. 19:

«Efectivament, la situació de crisi econòmica que vivim al nostre país, en el marc d'una crisi global que afecta de manera diferencial els diversos països, fa necessari aplicar polítiques d'austeritat —o una manera determinada de concebre-la— que qüestionen l'estat i la societat del benestar. Són unes polítiques que, en tot cas, impliquen retallades importants en l'educació, la sanitat o els serveis socials, i sobretot en la dependència. Unes polítiques que ens deixen moltes preguntes per respondre, però la principal és: quin serà el panorama de l'educació, de la sanitat o dels serveis socials quan sortim d'aquesta crisi econòmica que transforma la nostra vida i el nostre futur?».

Com veiem, en les diverses introduccions a l'*Anuari de l'Educació de les Illes Balears*, he analitzat el que consideram més significatiu de la nostra realitat educativa des d'una perspectiva sociològica, política i pedagògica. Una perspectiva que complementava els estudis sectorials i territorials de l'educació de les Illes Balears. En qualsevol cas, de l'anàlisi feta en podem deduir els trets més significatius de l'educació a les Illes Balears, l'evolució, la problemàtica, les insuficiències, contradiccions, dicotomies i possibilitats.

CARACTERÍSTIQUES DEFINITÒRIES DEL SISTEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS

En els capítols en què fem una radiografia dels diversos nivells i territoris de l'educació balear, analitzam les característiques del sistema educatiu de les Illes Balears durant aquesta dècada d'*Anuari de l'Educació*. Efectivament, en els diversos apartats, examinem la realitat educativa des de l'educació infantil fins a la universitària, passant pels diversos nivells del sistema escolar. A més, també tractam la realitat educativa de Menorca i les Pitiüses, a més d'altres aspectes de la nostra educació.

De tota manera, i com a síntesi, volem assenyalar els punts més significatius de l'educació balear a través de diversos elements i indicadors:

- a) El sistema educatiu de les Illes Balears va començar un procés de modernització a partir, fonamentalment, de l'aplicació de la Llei general d'educació de 1970, amb totes les seves contradiccions i insuficiències. De tota manera, és evident que aquest procés de modernització —que cal considerar inacabat— ha continuat durant la democràcia, amb la LODE, la LOGSE i, fonamentalment, amb el procés de transferència educativa a la CAIB a final de la dècada dels anys noranta. Aquest procés de modernització és important, però encara ha de donar resposta a necessitats i demandes educatives significatives.
- b) El segon element que defineix la realitat educativa de les Illes Balears són les insuficiències que arrossega, tant financeres com de places a diversos nivells educatius i determinades zones. La manca de places es reforça en els centres que no compleixen les condicions adequades o

que tenen unes ràtios molt elevades en relació amb les recomanacions pedagògiques. En aquest sentit, cal tenir en compte l'impacte que ha tingut la immigració educativa en els processos d'escolarització, en l'increment del nombre de places o en la insuficiència.

- c) Un sistema educatiu que amb un percentatge d'escolarització insuficient en els ensenyaments postobligatoris, com ara en el batxillerat, la Formació Professional o la Universitat. Aquesta qüestió va molt més enllà de la dimensió quantitativa i l'hem de relacionar amb una actitud social i un model socioeconòmic.
- d) Un sistema educatiu amb un nivell de fracàs i abandonament escolar molt elevat, semblant a la majoria de comunitats mediterrànies —amb matisos—, com ara Catalunya, el País Valencià, Murcia o Andalusia. Els resultats escolars posen de manifest les contradiccions d'un model econòmic, d'una prioritat social i d'una problemàtica educativa.
- e) Un sistema educatiu amb una certa dualització educativa entre l'escola pública i la privada concertada. Cal evitar aquesta dualització per fer possible un servei públic que doni resposta a les necessitats d'educació, tant des de la perspectiva quantitativa com des de l'equitat. En aquest sentit, un dels problemes que cal resoldre és la manera d'escolaritzar els infants de la diversitat educativa. Aquest és un dels temes que caldria resoldre per evitar tenir una escola pública que escolaritzi la diversitat i una de concertada amb els sectors de classe mitjana.
- f) Un sistema educatiu que a través de les diverses proves externes i internes —PISA, ministeri o conselleria— necessita millorar de manera significativa els seus resultats acadèmics en tots els nivells del sistema educatiu. En qualsevol cas, aquests resultats estan enfora de ser els adequats a les necessitats, a l'entorn espanyol i europeu, i a la inversió social i econòmica.
- g) Un model educatiu que no ha tingut un suport clar de la societat de les Illes Balears. La societat no ha considerat l'educació com una de les seves prioritats socials i no ha fet de l'educació una prioritat política significativa.
- h) La societat de les Illes Balears no ha optat d'una manera clara i manifesta per la societat del coneixement. En aquest sentit, hi ha una dicotomia entre els reptes que tenen les Illes Balears el segle XXI i la poca consciència política i social que hi ha per construir una societat del coneixement.
- i) En definitiva, hem de parlar d'un model educatiu especial, el de les Illes Balears, que reflecteix les contradiccions, insuficiències i els problemes d'una societat que ha crescut econòmicament, però que no ha fet el salt qualitatiu necessari. Cal parlar, en definitiva, d'un sistema educatiu que no acaba de resoldre els seus problemes quantitativs ni acaba de dur a terme la modernització educativa a través de la qualitat.

Per tant, aquesta dècada el sistema educatiu de les Illes Balears ha crescut en tots els sentits, però no ha tingut la capacitat de fer el salt qualitatiu que la societat balear necessita, si vol entrar al segle XXI com una societat educada, formada i que es decanti pel coneixement i per una economia de la innovació.

LA IDEOLOGITZACIÓ DE L'EDUCACIÓ: LA PROPOSTA DE LA LOMCE

No hi ha cap dubte que una de les qüestions més polèmiques del curs passat i de l'actual és la LOMCE. La decisió del Ministeri de redactar una nova llei educativa ha provocat una polèmica important i significativa a nivell polític, mediàtic, social i educatiu. Ens trobam davant un fet que convé que analitzem des de totes les seves dimensions. La LOMCE, com totes les lleis educatives, és una norma amb una forta empremta ideològica, però l'anomenada Llei Wert no solament té una ideologia conservadora, religiosa i elitista, sinó que, a més, ha suscitat un rebuig com mai abans una llei educativa havia tingut, un rebuig educatiu, polític, sindical, social... Aquesta llei, doncs, amb la previsible aprovació per part del Parlament espanyol, posa les bases per a una altra normativa quan canviï la majoria política actual.

Quines són les reflexions i consideracions que suscita aquesta normativa educativa? Les reflexions es concreten de la manera següent i a través d'unes quantes idees sistemàtiques:

I. L'estabilitat legislativa i normativa en educació

Una de les condicions que els experts en educació han plantejat com a necessàries per millorar l'educació és l'estabilitat, la confiança, les reformes tranquil·les. És evident que el sistema educatiu espanyol necessita millorar en molts d'aspectes, i la millora s'ha de concretar en diverses accions globals i sectorials. Tot i això, les opinions apocalíptiques que n'hi ha que tenen sobre l'educació no són altra cosa que l'expressió del desconeixement que alguns sectors i opinadors tenen respecte del sistema educatiu del nostre país. Per tant, si és evident que el nostre sistema educatiu necessita millores, s'han de fer des de l'estabilitat, la confiança i la tranquil·litat. El fundador de la Companyia de Jesús, sant Ignasi de Loyola, deia que en temps de tribulacions no és bo fer mudances. Efectivament, és evident que l'educació a Espanya té una situació problemàtica, punts febles i punts forts, avanços, però també insuficiències, diferències i desigualtats, innovacions pedagògiques, però obté resultats que en alguns casos són millorables. Creure que per solucionar els nostres problemes educatius és necessari aprovar una altra llei educativa solament pot respondre a diverses explicacions: a) a una confiança excessiva que les lleis educatives milloren la realitat educativa; b) a un plantejament massa ideologitzat a l'hora d'abordar la resolució dels problemes educatius, o, c) a un intent per amagar les retallades educatives fent un debat que no toca en aquests moments.

L'educació i el sistema educatiu necessiten estabilitat, continuïtat. L'estabilitat i la continuïtat són factors fonamentals per conformar les polítiques educatives. Qualsevol empresa, per poder assolir resultats, necessita estabilitat, continuïtat i tranquil·litat. I, si vol introduir canvis, únicament ho pot fer des del consens, des de l'acord, per evitar els canvis permanents, que perjudiquen l'educació, desorienten la comunitat educativa, i, al final, provoquen una valoració negativa de l'educació.

En aquest context, hom diu que Espanya ha tingut, des de la restauració de la democràcia, massa lleis educatives (LOECE, LODE, LOGSE, LOPEG, LOE i ara la LOMCE). És una afirmació real, però que hem de matisar, ja que la LOECE, de fet, no va entrar en vigor, i foren la LODE i la LOGSE les que varen ser aplicades les dècades dels anys vuitanta i noranta. Ha estat, però, a partir de l'any 2002 i fins a l'actualitat que hi ha hagut una proliferació excessiva de lleis educatives que no han pogut

demostrar que eren eficaces ni les possibilitats que tenien. LOCE, LOE i LOMCE, tres lleis en deu anys: aquest és el problema. I resulta significatiu que aquestes lleis hagin estat aprovades o estiguin en procés d'aprovació en unes circumstàncies significatives: a) el desenvolupament autonòmic de l'educació; b) l'impacte de la immigració escolar en el nostre sistema educatiu, i, c) el començament i desenvolupament de la crisi econòmica. Aquestes circumstàncies no solament no han ajudat a desenvolupar adequadament la legislació educativa, sinó que han suposat transformacions socials importants que han afectat l'educació.

Per tant, en aquests moments, aprovar una altra llei educativa és inoportú i innecessari per una sèrie de raons clares. En primer lloc, els canvis legislatius permanents no són bons, sobretot si són profunds. En segon lloc, els canvis legislatius, si s'apliquen, s'ha de fer amb el màxim consens i acord; i, en tercer lloc, s'ha de relativitzar la confiança excessiva que tenen alguns polítics i legisladors en la millora que pot implicar per a l'educació aprovar una altra llei educativa.

Així doncs, aprovar aquesta nova llei educativa, en els moments actuals i per les raons esmentades, no és ni necessari ni oportú.

2. L'educació en temps de crisi econòmica, política, social i institucional. Una política escolar de retallades

Aquesta inoportunitat de la reforma de l'educació a través d'un canvi de normativa es reforça encara més, si hom té en compte que ens trobam davant una política de disminució de pressuposts i de retallades educatives com mai no havíem vist en aquest període de democràcia i autonomia. Efectivament, la situació de crisi econòmica que vivim, en el marc d'una crisi global que afecta de manera diferencial diversos països, fa aplicar polítiques d'austeritat —o una manera determinada de concebre-la— que posen en qüestió l'estat i la societat del benestar. Aquestes polítiques, en tot cas, impliquen retallades importants en el camp de l'educació, la sanitat i els serveis socials, i deixen moltes preguntes per respondre, però la principal és: quin serà el panorama de l'educació, la sanitat o dels serveis socials quan sortim d'aquesta crisi econòmica, que transforma la nostra vida i el nostre futur?

Per tant, després d'anys d'incrementar els recursos econòmics i humans en educació — fonamentalment, per part de les comunitats autònomes—, d'introduir algunes millores en el sistema educatiu, i d'unes perspectives positives amb vista al futur, malgrat les dificultats, és evident que aquesta crisi econòmica, amb les retallades, pot representar un retrocés important, significatiu en tots els aspectes del sistema educatiu: pressupost, rendiment, equitat, etc. Efectivament, les mesures del Ministeri d'Educació i de la Conselleria han generat, per una banda, un fort malestar al si de la comunitat educativa —no solament per les mesures aplicades, sinó també per les maneres autoritàries i la falta de diàleg— i, per l'altra, el desenvolupament d'una política educativa que no solament no millorarà la situació del sistema educatiu, sinó que també perjudicarà la cohesió social i l'equitat educativa: l'increment de les ràtios professor/alumne; l'augment de les hores lectives dels professors; la desaparició de programes educatius; les retallades en educació infantil (0-3 anys) i el canvi de concepció educativa envers una altra d'assistencial; la disminució dels recursos econòmics per als centres públics; el fet de no contractar, a partir del curs 2012-2013, un nombre significatiu

de professorat interí; la disminució de beques de menjador escolar o de llibres de text; els deutes amb els centres concertats que en fan perillar, en alguns casos, la viabilitat; l'increment de les matrícules universitàries; les noves condicions per obtenir beques universitàries, juntament amb altres mesures educatives, suposaran una pèrdua important per a l'educació, l'escola pública, la lluita contra el fracàs escolar i per a l'èxit i l'equitat educatius. Si la situació educativa espanyola i balear era prou millorable en molts aspectes, ara les noves mesures aprovades i aplicades poden significar un deteriorament de l'educació en general i de l'educació pública en concret.

En aquest context de retallades educatives, plantejar com a objectiu polític i educatiu aprovar una nova llei educativa és una altra manera d'amagar els problemes reals de l'educació i no afrontar-ne adequadament la solució.

3. Prioritzar les necessitats educatives

En el moment actual de crisi econòmica, retallades educatives importants i disminució dels recursos econòmics i humans dedicats a l'educació, com hem descrit, i d'acord amb el que hem plantejat anteriorment, la prioritat no és modificar en profunditat la legislació actual, la qual exigeix passar al davant les necessitats educatives existents i que les comunitats autònomes, en cooperació amb l'Administració de l'Estat, apliquin les polítiques adients per resoldre els problemes existents i prioritaris: lluitar contra el fracàs escolar i a favor de l'èxit educatiu; aplicar mesures que possibilitin que disminueixi l'abandonament escolar; millorar les competències lingüístiques i matemàtiques en tots els nivells; millorar el rendiment educatiu; reforçar els programes a favor de la diversitat educativa, etc. Es tracta, en qualsevol cas, que entre totes les administracions responsables, els centres educatius i tota la comunitat educativa millori la qualitat de l'educació des de l'equitat i en tots els nivells del sistema educatiu.

Cal, doncs, prioritzar les necessitats bàsiques de l'educació, optar per la micropolítica escolar, per la vida quotidiana dels centres, pel dia a dia de les escoles. Aquesta hauria d'ésser la prioritat, i no aplicar una llei que, en funció del que observem, provocarà una confrontació ideològica i política innecessària i polaritzada, el trencament real del diàleg educatiu i l'oblit dels problemes reals i quotidians de l'educació.

Per tant, aprovar la llei no és una prioritat educativa, en uns moments en què constatem que hi ha altres problemes educatius d'una gran transcendència. A més, aquesta proposta legislativa causarà —i ja ho fa— una confrontació ideològica que desviarà l'atenció dels problemes reals que haurien d'ésser els prioritaris dels governants espanyols i balears.

4. Consideracions sobre el procés d'aprovació de la llei

a. Hi ha d'haver un temps adequat per aprovar la llei

Una llei d'aquestes característiques necessita, per ser aprovada i en qualsevol cas, un temps de debat, diàleg, reflexió... En funció, però, del que veiem, cal posar de manifest que volen aprovar-la d'una manera accelerada. El poc temps, per exemple, que el Consell Escolar de les Illes Balears té

per fer un debat sobre aquest avantprojecte de llei és una manifestació de les presses que té el Govern d'Espanya per aprovar-la. Efectivament, tot sembla que ho facin per complir l'expedient formal. Com és possible tenir solament devers quinze dies per poder debatre aquest avantprojecte de llei? Les qüestions educatives, sobretot quan es volen normativitzar, s'han de tirar endavant amb temps. A més, cal tenir en compte que el president del Govern espanyol, quan feia la campanya electoral, va afirmar que no tenia intenció fer una altra llei educativa. Per tant, la pregunta que cal fer-nos és: a què respon aquest canvi de política? I, si ha canviat d'opinió, cal que ho expliqui d'una manera clara i sincera. O és una exigència de la Unió Europea o dels mercats? Una decisió, per tant, d'aquestes característiques l'han d'explicar al detall i necessita un temps adequat per ser exposada, debatuda i perquè s'hi pugui reflexionar. Les presses, almenys si no són explicades, no són bones conselleres, ni en educació ni en altres aspectes de la política, economia o societat.

Així doncs, a una llei que no formava part del programa electoral li han d'afegir un temps adequat per poder debatre-la, reflexionar-hi i aprovar-la. Sembla, però, que, en aquest cas, de temps tampoc no n'hi haurà.

b. La necessària participació de la comunitat educativa

No hi ha cap dubte que estam en uns moments de crisi econòmica, política i institucional; uns moments de crisi que posen una distància de cada vegada més gran entre la ciutadania, els polítics i les institucions. És una situació greu i que pot tenir conseqüències negatives per a l'evolució i la credibilitat de la democràcia. En aquest context, és necessari que la participació de la ciutadania sigui quelcom més que una qüestió formal que cal suportar.

La «participació» que des del Ministeri d'Educació duen a terme en relació amb aquest avantprojecte de llei cal que sigui l'adequada: participació mitjançant correus electrònics amb un desconeixement de les aportacions totals, de les quals únicament donen a conèixer les que interessin; reunions informals amb els diversos representants dels agents educatius; diàleg real nul amb les comunitats autònomes; manca de negociació amb els grups polítics representatius; declaracions inadequades del ministre d'Educació, el qual crispa l'ambient educatiu d'una manera irresponsable...

Per tant, una llei com la que volen aprovar necessita la participació de la comunitat educativa d'una manera clara, real, sincera... El que constatam, però, va en la direcció contrària de la que hauria d'ésser. No podem oblidar que la política educativa necessita la complicitat de tots els qui hi participen, de tots els qui, en definitiva, l'hauran d'aplicar. Les lleis educatives no són suficients per poder millorar l'educació, fins i tot poden ésser un entrebanc significatiu, i aquest avantprojecte de llei n'és una prova.

c. La necessitat d'un consens educatiu

Hi ha moltes persones, entitats, institucions, etc., que han proclamat que és necessari que hi hagi un pacte educatiu tant a Espanya com a les Illes Balears. Els discursos polítics, però, van per un camí i la realitat va per un altre, a l'hora d'abordar els problemes reals de l'educació. Sembla que el pacte per l'educació no és més que un recurs dialèctic, un recurs polític que utilitzen quan els convé.

Així com van les qüestions polítiques, i en relació amb la LOMCE, podem assegurar que anam cap a un xoc de trens polítics i educatius. La distància per poder aprovar una llei d'aquestes característiques per consens, d'una manera dialogada, és de cada vegada més gran. I el pacte educatiu a Espanya és necessari, com també ho són els pactes d'Estat —a l'estil dels pactes de la Moncloa— per sortir més bé d'aquesta crisi econòmica, mantenir la cohesió social, reforçar les institucions del país i potenciar la confiança en nosaltres mateixos.

Així, és evident que per assolir l'estabilitat i la política educatives i millorar l'educació no únicament són necessaris grans pactes educatius en l'àmbit legislatiu, de finançament, estructura administrativa territorial, currículum bàsic, formació i política del professorat, sinó també arribar a pactes educatius concrets, reals, quotidians... Es tracta, en qualsevol cas, d'un tipus de pactes que es complementen: ambdós són absolutament necessaris. Per això, cal trobar l'estructura de pacte necessari, els interlocutors que ho facin possible en cada àmbit, en les temàtiques en què se centren cada un. Però cal, sobretot, que els diversos actors educatius tinguin voluntat per dur-los a terme i poder-los desenvolupar de manera real, i impedir que quedin just al paper.

Per tant, per aprovar aquesta nova llei educativa és bàsic que s'emmarqui en un consens polític i educatiu, estatal i territorial. La manca de consens educatiu en aquesta mesura i en d'altres posa les bases per tornar a modificar la llei quan canviï la correlació de forces polítiques al Parlament. De bell nou, inestabilitat educativa i irresponsabilitat política.

5. Consideracions sobre el contingut de la LOMCE

Analitzades i plantejades qüestions prèvies i de procediment de tipus polític i educatiu sobre la LOMCE, cal fer referència als punts de la norma a través d'una anàlisi i valoració:

- a) En primer lloc, cal assenyalar que ens trobam davant una llei que no inclou cap memòria econòmica seriosa, malgrat les darreres incorporacions que hi han fet. Una reforma educativa és quelcom més que un increment de pressuposts i diners, i és evident que a l'hora de fer un canvi legislatiu i estructural cal analitzar l'impacte econòmic que tindrà aplicar-lo. En aquest sentit, és obvi que la llei hauria d'haver incorporat una memòria econòmica que ens permetés saber què costarà globalment aplicar-la i també els costos que les comunitats autònomes hauran d'assumir per desenvolupar les competències pròpies. És, doncs, una qüestió fonamental, si hom vol saber els costos directes i indirectes que tindrà la reforma educativa i la manera com seran distribuïts entre les administracions educatives competents. En aquest aspecte, hem d'assenyalar que s'han ofert algunes xifres, però ho han fet d'una manera poc rigorosa i sistemàtica. Cal, per tant, una memòria econòmica que sigui la base que defineixi el finançament de la llei d'una manera suficient i adequada. És, en qualsevol cas, una mancança fonamental per a una reforma d'aquestes característiques. O som davant una reforma educativa igual a zero? En tot cas, les darreres incorporacions que el Govern hi va fer no responen d'una manera adequada sobre el finançament d'una llei de la qual cal saber el que realment costa.
- b) La nova redistribució de les competències educatives entre el Govern espanyol i el de les comunitats autònomes representa un exemple més de centralització educativa, quan el que hauria

de fer és reforçar la cooperació i col·laboració entre administracions educatives competents. En aquest context, el fet que l'Administració central fixi el 65% del currículum dels escolars a les comunitats autònomes que tinguin llengua cooficial i el 75% dels qui no tinguin llengua cooficial (actualment, és del 55% i del 65%, respectivament) revela no solament desconfiança envers les comunitats autònomes, sinó que també és la plasmació d'aquesta recentralització política, educativa, sanitària, social, etc., que es dibuixa. L'argument de la dispersió de continguts és massa abstracta i inconsistent, si no és acompanyat, per una part, de dades concretes i, per una altra, d'una justificació més seriosa. Per tant, després d'anys de descentralització educativa, aquesta nova redacció significa canviar la política educativa seguida fins al moment. Caldria tornar, doncs, a la redacció anterior sobre aquest punt. En aquest context de la reforma educativa, el que resulta inadmissible són les paraules del ministre Wert, el qual, en lloc de cercar el consens, afirma sense dades que la descentralització ha impulsat l'independentisme o que, a través de l'educació, volen espanyolitzar els estudiants catalans. És aquest l'argument de la reforma educativa en aquest punt de la LOMCE? Per tant, si la descentralització educativa —al marge dels errors, de la manca de cooperació suficient entre les administracions educatives i de la necessitat d'una normativa estatal que defineixi, amb la participació real de les comunitats autònomes, el mínim comú denominador de la cartera de serveis educatius a la qual tenen dret els alumnes de tot l'Estat— ha estat positiva, per què volen canviar l'orientació de la política educativa que va en contra de l'esperit de la Constitució espanyola? O, en qualsevol cas, arreglaran els problemes educatius existents amb aquesta norma centralitzadora? És aquest el camí per a una col·laboració lleial entre administracions? En aquest punt, anam per un camí inadequat, equivocat i perillós.

- c) Segurament hauria estat necessari que el document del MECD, previ a la LOMCE, inclogués un diagnòstic compartit de l'educació seriós, rigorós i profund. No podem fer diagnòstics d'una sola part i parcials per justificar les reformes que volen dur a terme. Massa simple, massa poc rigorós, massa poc transparent. Un bon diagnòstic és la base per millorar. Un diagnòstic parcial, però, no solament no resol els problemes, sinó que en crea més. En aquest context, aquest diagnòstic compartit i debatut hauria estat un bon principi per tirar endavant una reforma educativa consensuada i amb un objectiu de perdurabilitat. Les dades que inclou la introducció de la LOMCE són parcials, i des de la parcialitat resulta gairebé impossible fer una reforma adequada i amb perspectives de futur.
- d) La reducció del nombre de matèries i l'augment de les instrumentals, tot i que té aspectes positius, té, en la nostra opinió, conseqüències negatives. Per una part, té un plantejament massa «instructiu» del que és l'educació i, per una altra, deixa de banda la visió de l'educació des d'una perspectiva de la formació integral dels estudiants en una societat i en un segle que necessiten ciutadans formats i amb capacitat d'entendre la realitat i adaptar-se als canvis socials, culturals, econòmics, tecnològics, professionals... A més, ens hem de plantejar l'impacte que pot tenir aquesta reducció de matèries des de la perspectiva del professorat, tant en el nombre com en l'especialització.
- e) Una de les característiques de la LOMCE és la marginació de les humanitats, sobretot a l'ESO i al batxillerat. Una marginació real de les humanitats que es constata en l'eliminació d'una part de la càrrega lectiva d'assignatures com Història, Música i Història de l'Art, i amb

la desaparició de Cultura Clàssica a ESO, etc. En aquest context, és evident que aquesta marginació progressiva de les humanitats en el currículum educatiu és un atemptat a la cultura i, a més, significa imposar un tipus de ciutadania acrítica i sense uns fonaments culturals fonamentals per poder entendre la nostra història, el nostre present i futur. Aquest «oblit», «retallada» i «marginació» de les humanitats és un factor negatiu en l'objectiu de dur a terme una formació integral dels estudiants.

- f) Consideram inadequat que a l'educació primària l'estructuració es faci per cursos i no per cicles, quan la realitat, els estudis que s'han fets i les teories educatives posen l'èmfasi sobre els cicles, els quals són més adequats a l'edat dels infants d'aquest nivell educatiu, són més flexibles i responen millor a la seva evolució i aprenentatge. Per què, doncs, aquest canvi? En aquest punt, trobam, per tant, que l'organització per cicles és més adequada per atendre les necessitats educatives i psicològiques dels infants i permet més coordinació i menys aspectes tancats.
- g) Fer, en acabar el tercer curs de primària, una avaluació ens sembla innecessari i massa primerenc. Quin sentit té aquesta avaluació sobre competències? Què aporta a la millora de l'educació primària? Per què servirà aquesta avaluació inicial? Tindrà, realment, algun tipus de conseqüència? Quin cost tindrà aquesta avaluació? Qui la pagarà? Així, doncs, veiem innecessària aquesta avaluació de competències que és plantejada per a l'educació primària.
- h) Suprimir l'assignatura Educació per la Ciutadania a primària no seria gaire significatiu, si el contingut quedàs integrat d'una manera transversal en les altres matèries d'aquest nivell educatiu. A més, a ESO, la denominada Educació Cívica i Constitucional —que substitueix Educació per la Ciutadania— no solament no integra tots els continguts de l'assignatura de la Ciutadania, sinó que ofereix una sola lectura de la Constitució. És que l'educació en valors no és important? Qui parla, doncs, d'adoctrinament ideològic? O és que aquesta supressió de les qüestions de la igualtat de gènere, entre altres qüestions i altres modificacions, és neutra? No es tracta de «mitificar» l'assignatura Educació per la Ciutadania, però sí posar de manifest que l'escola, a més transmetre coneixements, també ha d'ensenyar els valors d'una societat democràtica, avançada, plural i diversa. A tot això hi hem d'afegir que la Religió serà introduïda com a matèria en el currículum escolar, el qual tindrà l'assignatura laica de Valors. És aquesta una aposta seriosa d'un Estat on hi ha una separació de l'Església.
- l) Fer, al final d'ESO, una avaluació és la plasmació d'una concepció educativa que mira cap enrere, que implica una concepció elitista i classista de l'educació, desconfiança respecte del professorat i dels centres, que és difícil pensar que vagi a favor de l'èxit educatiu i en contra del fracàs escolar, que representa una crítica frontal i real a la idea de l'avaluació contínua. A més, tot i la importància que la memòria ha de tenir en l'educació, aquesta «revàlida» suposa un reforç del memorisme més antipedagògic. Per tant, quin tipus de contingut tindrà aquesta prova? Quin cost tindrà? Qui la confeccionarà? Com la confeccionaran? Serà un factor més en el disseny d'un nou sistema educatiu rígid, poc flexible i que posa entrebancs a la mobilitat educativa? Estam davant una prova selectiva, que cerca una nova piràmide educativa més estreta al cap damunt i més ampla a la base? Segons la nostra opinió, anam cap a un sistema educatiu més selectiu i segregador.

- j) En aquest context, podem dir el mateix de la prova final del batxillerat, que serà una avaluació que equivaldrà a la prova de selectivitat universitària, al marge de les proves que cada Universitat podrà establir. Tot i que cal concretar el tipus de contingut que serà avaluat o la mena d'aptituds personals, podem plantejar les mateixes qüestions: quina és la finalitat real d'aquesta prova? Quin cost tindrà? Qui la confeccionarà? Com la confeccionaran? Serà un factor més en el disseny d'un nou sistema educatiu rígid, poc flexible i que posarà entrebancs a la mobilitat educativa? Som davant la prova d'aquest nou sistema educatiu selectiu i elitista? Volem baixar el nivell educatiu de la població espanyola en uns moments en què cal incrementar-lo, d'acord amb les necessitats i demandes de la societat del segle XXI? A qui afavoriran totes aquestes «revàlides»?
- k) En el cas que cada Universitat faci les seves pròpies proves per donar accés als seus estudis, cal que ens plantejem una sèrie de qüestions: tindrà qualche utilitat la prova final de batxillerat per poder accedir a la Universitat? Si cada una podrà fer les seves pròpies proves per a cada estudi o facultat, com podrà fer-les l'alumne que triï estudis de grau o universitats diferents? Haurà de fer un «itinerari» per diverses universitats per examinar-se de l'accés? Com ho podrà fer? Com seran finançades aquestes proves? És una manifestació més de l'elitisme educatiu que ve? És una manera d'impedir l'accés als estudis universitaris? Aquesta proposta de regulació pot significar, d'entrada, una discriminació tant per raons acadèmiques com socials, econòmiques i territorials —importantes, aquestes darreres, en el cas de les Illes Balears. És una proposta que l'haurien d'especificar i analitzar en funció de l'impacte que tindria. És un plantejament que implica, d'entrada, més problemes que solucions. En qualsevol cas, l'haurien de negociar també amb la CRUE i en el marc del Consell d'Universitats.
- l) Una de les qüestions que s'han de millorar, entre altres coses, de la nostra educació és l'ensenyament i aprenentatge de les llengües. El text inclou referències que es podrien obviar en una llei orgànica. La qüestió del trilingüisme és tan important, tan seriosa, que l'haurien d'enfocar pedagògicament i en la formació del professorat, i no solament des d'una perspectiva política i ideològica. En aquest sentit, és ben significatiu que el Govern —segons aquest avantprojecte— establirà les bases del plurilingüisme consultant solament les comunitats autònomes; tot un senyal en relació amb un tema important que cal abordar d'una manera integral i col·laborativa. Tota la societat i tota la comunitat educativa és favorable a millorar l'ensenyament de les llengües —un dels punts febles del nostre sistema educatiu—, però ho hem de fer des de la pedagogia, no des de la política, com ja fan algunes comunitats autònomes. Per millorar l'aprenentatge de les llengües són necessàries moltes mesures i iniciatives: canviar el mètode d'ensenyament, flexibilitzar-lo, millorar la formació dels professors, el nou paper que tenen ara els mitjans de comunicació social... La llengua és una assignatura de lliure configuració autonòmica, i això va més enllà del que significa una qüestió de nom.
- m) Un tema que cal abordar d'una manera rigorosa són els itineraris d'ESO: són necessaris, però han d'ésser flexibles i han de permetre tornar al sistema «normal», i han d'impedir que hi hagi centres que es converteixin en guetos o que se'n creïn a les aules. En tot cas, avançar a tercer d'ESO l'elecció dels itineraris és massa prest. Els itineraris són necessaris, si no rompen la idea de l'escola comprensiva i possibiliten que hi hagi de veritat una educació diferenciada i individualitzada. Així doncs, cal que l'ESO ofereixi itineraris diferenciats que comparteixin un tronc comú,

però que estiguin planificats des de la flexibilitat i la possibilitat de tornar al sistema educatiu «normal». Segons la nostra opinió, la LOMCE va en una direcció massa rígida i segregadora. A més, tot això pot provocar que s'expedeixin títols diferents en acabar l'ESO, amb totes les conseqüències negatives que suposaria. Consideram que, en haver acabat l'ESO, l'alumne ha de tenir les mateixes possibilitats per poder seguir estudis postobligatoris de Formació Professional i de batxillerat. Les reformes introduïdes van en la bona direcció, però no són cap canvi en aquesta perspectiva.

- n) La llei sembla que estigui més pensada per millorar el rendiment de les proves del PISA, si tenim en compte la proposta curricular. Seria un error si realment va en aquesta direcció. El PISA és important, però no és l'únic indicador per mesurar l'estat del nostre sistema educatiu. A més, cal dir que en fem una lectura massa negativa dels resultats, els quals, de tota manera, haurien de millorar d'una manera significativa. No es pot fer, però, una reforma per maquillar estadístiques de rendiment, fracàs o abandonament escolar. L'ensenyament del segle XXI ha d'oferir ciutadans formats que puguin afrontar els seus reptes; però ho han de ser tots, no una elit. Cal millorar el rendiment educatiu dels nostres estudiants, però no a través d'ardits curriculars limitats i amb mesures que no resolen els problemes reals, sinó que els maquillen.
- o) Un aspecte que necessita un canvi important és la regulació de la Formació Professional, tant la bàsica, com els títols que es podran obtenir, els requisits per poder accedir al grau mitjà o al superior... Hom té la sensació que torni la Llei general d'educació de l'any 1970, amb l'elecció entre la FP i el BUP, amb una valoració mínima de la FP, etc. La qüestió de la qual es parla tant, la de la FP dual, sembla més una declaració d'intencions que una realitat possible. Així doncs, és un punt que cal millorar i modificar en el tràmit parlamentari o, si s'escau, en aquests moments de consultes. Impulsar la Formació Professional és totalment necessari, però no es pot fer de la manera com l'avantprojecte planteja.
- p) Un punt que abans que sigui regulat i en funció de la sentència del Tribunal Suprem ja centra la polèmica és l'educació diferenciada per sexes i el seu finançament públic. És evident —en la nostra opinió— que els centres d'educació diferenciada tenen un encaix constitucional perfecte, però creiem que no responen, que no tenen dret, al que ha d'ésser la concertació educativa. Una concertació educativa, entesa com a servei públic d'educació —i que consideram necessària i imprescindible—, sempre ha de respondre a necessitats objectives d'escolarització i que no poden discriminar els alumnes en funció del seu sexe o altres situacions o condicions, si són centres subvencionats per les administracions públiques. Aquest punt respon més a demandes de grups concrets que no de la societat.
- q) Un tema que recullen diversos punts i articles de la LOMCE és l'autonomia dels centres. Tot i que consideram necessari no únicament que els centres tinguin més capacitat de decisió, sinó també una direcció potent, la regulació que se'n fa és ambigua, equívoca, i pot fer augmentar les diferències i desigualtats entre els centres educatius en funció del tipus d'alumnat o de la zona on s'ubiquen. Si llegim amb deteniment alguns articles de la llei, tenim la sensació que hi ha més desregulació en relació amb les comunitats autònomes; que l'especialització curricular dels centres els podria permetre triar, d'una manera preferent, un determinat tipus d'alumnes; que la selecció de directors de centre dona atribucions excessives a l'Administració en contra

del Claustre de Professors o del Consell Escolar; que les atribucions dels directors dels centres s'han de regular d'una manera clara, etc. Per tant, consideram adequat parlar de l'autonomia dels centres, però ha de quedar clara, ha d'ésser inequívoca, ha de quedar regulada. L'autonomia de centres no pot esdevenir una manera de crear centres desiguals, més que diferencials. Així doncs, és un tema que cal analitzar amb profunditat i amb un tractament que institucionalitzi d'una manera efectiva l'autonomia del centre i la professionalització de la direcció, amb una normativa clara i que no discrimini el professorat, cap tipus de centre ni estudiant.

- r) En aquest sentit, reduir les competències dels consells escolars és prou discutible, poc democràtic, ja que, en aquest aspecte de la llei, són massa formals, simplement organismes consultius. És evident que cal replantejar les atribucions dels consells escolars, però no poden quedar com a organismes sense contingut i massa formals. En aquest sentit, resulta curiós que els que parlen dels pares, de la seva llibertat d'elecció de llengua o de centre, desvirtuin el paper dels consells escolars, en el qual els pares tenen un paper important. Per tant, la seva existència no pot quedar reduïda a tenir un paper de «comparsa». Tot i això, cal redefinir la composició i les competències dels consells escolars amb diàleg i negociació. Els consells escolars dels centres educatius s'han de convertir en «petits parlaments» de cada escola o institut. Tenen representació de tota la comunitat educativa i les seves competències s'emmarquen en l'aprovació del projecte educatiu, en el «control» de la direcció del centre, en la col·laboració amb la comunitat o territori, en la consulta per part de la direcció del centre... Té, per tant, un articulats sobre el qual cal reflexionar i negociar d'una manera clara. Si hom vol que es mantinguin, els consells escolars han de tenir unes competències clares i no formals; però, si no han de tenir una funció clara, val més no disposar d'organismes de paper.
- s) Aquesta llei obri la porta d'una manera clara a fer rànquings educatius en el marc d'una concepció mercantilista i de mercat de l'educació. En aquest context, és totalment necessari que hi hagi informacions i indicadors sobre els centres, però no establir classificacions, ja que en el fons no milloren l'educació i podrien provocar que hi hagi centres de primera, segona o tercera. És a dir, farien augmentar la desigualtat educativa i es reduiria l'equitat del sistema educatiu. Això és una mala política. Segurament, és positiu que hi hagi competència entre els centres públics i també introduir una mica d'Estat als centres concertats, des de la perspectiva de supervisar-los respectant els concerts. Introduir-hi, però, massa mercat esdevindria un error educatiu que tindria conseqüències educatives, socials i ideològiques greus. Els rànquings educatius, que l'avantprojecte permet d'una manera clara, no són —segons la nostra opinió— una mesura adequada per millorar l'educació i podrien ser la plasmació d'una injustícia educativa.
- t) De l'anàlisi d'aquesta llei en deriva la necessitat d'aprovar un Estatut del Professorat que ho reguli tot en relació amb la seva dedicació. L'avantprojecte, però, introdueix elements de mobilitat que poden significar aplicar polítiques arbitràries, tot i que som conscients que és necessari que hi hagi mobilitat entre centres o dins el territori. Aquesta regulació ha de garantir els drets del professorat, dels centres i alumnes. En qualsevol cas, el tema del professorat necessita una regulació més global i negociada.
- u) La LOMCE no aborda —no és el seu objectiu— la qüestió de la formació del professorat, però la planteja. És un tema pendent, complex i difícil. Ha de ser abordat d'una manera integral,

des de la selecció de l'alumnat que vol estudiar Magisteri o de docents de secundària, fins a la seva formació, passant per la selecció del professorat, l'especialització, l'adscripció als centres, la formació permanent, etc. És una qüestió bàsica i fonamental per millorar realment l'educació.

- v) Hauria estat oportú i necessari, en qualsevol cas, aprofitar la redacció d'aquesta llei per fer possible que els estudis superiors de Música, Disseny, Art Dramàtic, Conservació i Restauració de Béns Culturals, d'Arts Plàstiques, etc., fossin integrats, a través d'una disposició transitòria i a l'espera de la modificació de la LOMLOU (Llei orgànica de modificació de la Llei orgànica d'universitats), en l'estructura universitària a partir d'una normativa jurídica clara, d'una negociació pactada amb les universitats i d'una manera progressiva. En aquest sentit, cal assenyalar que a les Illes Balears hi ha el Conservatori Superior de Música, l'Escola Superior de Disseny i l'ESADIB.

Amb tot el que hem plantejat en aquesta reflexió, hom en pot extreure que la LOMCE té més rerefons ideològic que plantejament pedagògic. Per tant, és, segons la nostra opinió, una normativa innecessària i inoportuna, que amaga els problemes reals de l'educació, parteix d'una concepció centralista i té una visió elitista del sistema educatiu. És una proposta feta sense cap estudi econòmic seriós, amb un diagnòstic parcial, un debat mal plantejat i amb manca de diàleg. Una reforma que, en qualsevol cas, necessitaria la participació i complicitat de la comunitat educativa, però sembla que la majoria política al Congrés de Diputats i al Senat la imposarà d'una manera clara. La LOMCE es decanta, en qualsevol cas, per un nou elitisme educatiu.

LA POLÈMICA ARTIFICIAL I POLÍTICA DE LA LLENGUA: LA POLÈMICA DE LA LLENGUA VERSUS LA MILLORA DE L'EDUCACIÓ?

No hi ha dubte que ni el curs escolar 2012-13 ni el curs 2013-2014, en l'àmbit general d'Espanya i de les Illes Balears, no s'han caracteritzat per la normalitat, ja que les retallades educatives, les declaracions d'uns determinats responsables polítics, les convocatòries de vagues a l'educació, l'increment de la jornada lectiva dels docents, l'augment de les ràtios escolars, les declaracions en relació amb l'Educació per la Ciutadania, entre altres qüestions, revelen que hi ha una conflictitat que feia anys que no vèiem. A les Illes Balears, tot i que va començar amb normalitat i sense conflictes, el desenvolupament del curs ha posat de manifest que ens trobam davant algunes incerteses de futur que caldrà afrontar amb decisió i consens. En aquest context, el decret pel qual és regulat el tractament integrat de les llengües als centres docents no universitaris de les Illes Balears és un element important d'una política educativa en relació amb la llengua que cal abordar amb finor i diàleg, amb llums llargs i equilibri, sense prejudicis ideològics i amb mentalitat pedagògica, amb rigor i objectivitat, amb la voluntat de millorar i no crear més problemes en l'ensenyament. Així, les nostres consideracions, reflexions i esmenes en relació amb aquest decret són les següents:

a. Principis generals

1. En aquest context de conflictitat escolar i retallades educatives, les sentències del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, del de les Illes Balears, del Consell Consultiu de les Illes Balears i del Tribunal Suprem sobre la immersió lingüística han creat una polèmica que no solament va

més enllà de l'ensenyament, sinó que a les Balears n'ha rellevat els problemes reals a un segon terme. En tot cas, de la lectura de la sentència del Tribunal Superior de Catalunya en podem deduir, segons la nostra opinió, dues conclusions bàsiques: a) no qüestiona el model d'immersió lingüística que és aplicat a Catalunya amb èxit, tant des de la perspectiva de la cohesió social com de l'educativa, i, b) la sentència no diu quina ha de ser la presència del castellà com a llengua vehicular de l'ensenyament. Així doncs, seria un error tant que fos qüestionat l'enfocament del sistema d'immersió lingüística com que no es poguessin introduir modificacions al model, no únicament en funció de la filosofia de la sentència, sinó també de les característiques sociolingüístiques de la zona i les escoles, del perfil dels estudiants o de l'assoliment de competències lingüístiques en català o en castellà. L'ensenyament, en aquest aspecte i en d'altres, necessita normes clares, però també flexibilitat i adaptacions a l'hora d'aplicar-les.

2. Des d'aquesta perspectiva de la llengua, els diversos estudis que ha fet el Ministeri, la Conselleria o l'OCDE (l'informe del PISA) han posat de manifest que no solament cal incrementar les competències lingüístiques dels nostres estudiants en totes les llengües, sinó que els de les Balears tenen un coneixement similar de castellà i català, que òbviament cal incrementar.
3. Una dada que posen de manifest tots els estudis sobre les competències lingüístiques en una tercera llengua —fonamentalment, l'anglès— és, sense cap dubte, les mancances dels nostres estudiants en comprensió, parla, escriptura o gramàtica. Cal abordar, per tant, aquesta qüestió amb profunditat, ja sigui quant a continguts, metodologia, material didàctic, formació dels docents, temporalització de les mesures que s'han d'implantar, etc.
4. Així doncs, la qüestió que cal plantejar és si realment és necessari modificar la normativa actual sobre l'ensenyament de les llengües. Les normatives no es poden fossilitzar ni tampoc modificar sense estudis que ho reclamin ni acords. Per tant, no es tracta de qüestionar la possibilitat d'introduir canvis, sinó que s'ha de fer, i s'haurien de basar, en uns eixos fonamentals:
  - a) Els resultats de l'ensenyament i aprenentatge de les llengües, a nivell global i de centres, tant sobre la llengua catalana, castellana i les llengües estrangeres, en especial, l'anglès. Cal partir d'un coneixement, d'una diagnosi real sobre l'ensenyament de les llengües i els resultats que se n'obtenen. Aquest estudi no es pot fer solament en termes macros, sinó també centre a centre. Una normativa no pot fer canviar el que funciona; les normes únicament tenen sentit si milloren els processos educatius. Per tant, la flexibilitat hauria de ser el punt de partida sobre el qual es construïssin projectes educatius que funcionassin.
  - b) El diàleg, la negociació, la complicitat, l'acord de la comunitat educativa a través dels diferents agents educatius (professors, pares, titulars dels centres, sindicats, patronal, directors dels centres, etc.). En aquest context, el projecte educatiu de centre, en el qual està inserit el seu projecte lingüístic, és el punt estratègic a partir del qual s'ha de dur a terme l'estratègia pedagògica de l'ensenyament de les llengües.
  - c) La llibertat dels pares per elegir la llengua de l'ensenyament s'ha d'exercir, en la nostra opinió, en el marc dels projectes lingüístics dels centres. No es pot plantejar el procés d'ensenyament

i aprenentatge des de la perspectiva de l'assemblearisme o de la capacitat dels pares de decidir cada any les propostes metodològiques a partir de les quals els estudiants assoleixin les competències lingüístiques.

- d) L'acord polític en un tema sensible que necessita el consens dels diversos grups parlamentaris amb l'objectiu de contribuir a la normalització del català, incrementar les competències lingüístiques dels estudiants i fer possible que hi hagi ciutadans multilingües.
- e) La llengua, les llengües han d'esser instruments de comunicació; les llengües no poden ésser, no han d'esser, barreres i elements de confrontació política, ideologia, social o educativa.
- f) La normativa sobre l'ensenyament de les llengües s'ha de fonamentar en la preeminència del català, en tant que llengua pròpia i oficial de la comunitat autònoma de les Illes Balears. Aquesta preeminència no significa, no pot significar, considerar el castellà llengua impròpia. El castellà n'és llengua oficial, juntament amb el català, i llengua oficial de l'Estat. A més, hi ha diverses sentències que posen de manifest que la llengua castellana també és considerada vehicular. Es tracta, doncs, de trobar l'equilibri partint de la consideració que el català és llengua vehicular majoritària.
- g) El futur de les societats del segle XXI és el multilingüisme. No ser conscients que les llengües són una riquesa personal, cultural, política, ideològica i econòmica és no entendre què és i què serà la societat del segle XXI. Cal ser conscients, també, de la situació asimètrica i desigual del català en la societat balear. Per sobreviure, les llengües han de ser útils, tenir prestigi i ésser protegides. La llibertat d'ús de les llengües està fonamentada constitucionalment, però també la protecció de les minoritàries, i no únicament per la legislació espanyola, sinó també per la normativa europea o pels plantejaments i accions de la UNESCO.

b. Principis pedagògics sobre l'ensenyament i aprenentatge de les llengües oficials de les Illes Balears i d'una tercera llengua

D'acord amb el que hem plantejat, volem posar de manifest una sèrie de punts que consideram fonamentals en relació amb l'ensenyament i aprenentatge de les llengües oficials de la comunitat autònoma de les Illes Balears:

1. Cal partir de l'objectiu que el procés d'escolarització ha d'aconseguir que els estudiants acabin l'ensenyament obligatori amb els coneixements adequats de català i castellà, i diferenciar entre aquest objectiu final i el procediment metodològic per assolir-lo.
2. A més, és indispensable, d'acord amb la realitat social, econòmica o professional actual, aprendre almenys una tercera llengua, especialment l'anglès o l'alemany. Tot i això, el multilingüisme és, com a model, ara per ara, inviable i no s'han de proposar objectius inassolibles.
3. Cal partir, també, d'un fet difícilment qüestionable: l'ensenyament d'idiomes a Espanya, a les Illes Balears, és realment molt millorable. Cal un canvi metodològic que millori l'ensenyament de les

llengües i també, com a objectiu prioritari, oferir una formació del professorat adequada en tots els sentits.

4. L'ús vehicular del català a les escoles de les illes Balears presenta una diversitat significativa en els nivells educatius i en els tipus de centres. És important tenir això en compte a l'hora de prendre decisions que permetin fer adaptacions concretes en funció de la composició sociolingüística de les escoles o zones, i potenciar, segons cada cas, l'ús del castellà o del català. La flexibilitat, amb normes clares, s'ha de concretar als centres, que són els que coneixen la realitat quotidiana, al marge de debats estèrils i inoportuns.
5. El dret dels pares a elegir la llengua de l'aprenentatge no es pot utilitzar com a arma política per impedir projectes pedagògics coherents i lògics. La veu dels pares en l'educació és fonamental, però també és important que hi hagi un projecte educatiu i lingüístic de centre que garanteixi, al final de l'escolarització obligatòria, el domini d'ambdues llengües oficials i impedeixi la separació dels alumnes per raons de llengua. En qualsevol cas, els drets dels pares han de ser articulats en el context dels projectes educatius i lingüístics de centre.
6. Afirmar que la immersió lingüística en català s'estén a tot el sistema escolar de les Illes Balears no respon a la veritat. Efectivament, en aquesta qüestió, les diferències són significatives entre els diversos nivells educatius, entre illes i zones geogràfiques, entre l'escola pública i la privada concertada, entre les diverses àrees i assignatures, etc. Per tant, les afirmacions que generalitzen aquesta immersió no són reals.
7. La política lingüística escolar s'ha de fonamentar legalment sobre els diversos articles de la Llei de normalització lingüística (substancialment, en els articles 17, 18, 20 i 22). Això implica potenciar l'ús normal del català a l'escola; poder utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final de l'ensenyament obligatori; no segregar estudiants per raons de llengua; institucionalitzar el català com a llengua oficial en tots els nivells educatius; aplicar el dret dels alumnes a rebre l'ensenyament en català o en castellà... Fer possible tots aquests objectius implica dissenyar projectes lingüístics de centre que es fonamentin en la diversitat, flexibilitat, integració i eficàcia pedagògica. És a dir, cal un projecte educatiu i lingüístic de centre que, d'acord amb aquests principis legals, la realitat sociolingüística de la zona o dels estudiants i els principis pedagògics de l'ensenyament de les llengües, pugui incrementar el nombre d'hores de català o de castellà a través de la programació de les diverses matèries, o vehicular qualche assignatura en la llengua que sigui més necessària, etc.
8. D'acord amb el que hem plantejat, és evident que caldria introduir la flexibilitat pedagògica en el procés d'ensenyament i aprenentatge de les llengües. Això significa que, d'acord amb les característiques del centre, la composició sociolingüística dels estudiants, els resultats obtinguts, la tradició del centre, es puguin adoptar mesures diverses:
  - a) El català ha d'ésser la llengua vehicular de l'ensenyament.
  - b) Incrementar el nombre d'hores de català o castellà d'acord amb els resultats i característiques del centre.

- c) Utilitzar el castellà com a llengua vehicular en qualque assignatura, d'acord amb les característiques del centre i la composició sociolingüística dels estudiants.
- d) La introducció d'una tercera llengua s'ha de dur a terme sense fer malbé els models lingüístics de les escoles que han estat reeixits i ha de tenir en compte les experiències existents en relació amb la introducció de la tercera llengua. En tot cas, les dades sobre l'aprenentatge de l'anglès a Espanya i a les Balears demostren que cal fer un esforç important en aquest aspecte.
- e) El model de multilingüisme, partint dels mínims necessaris per a les llengües oficials de la comunitat autònoma de les Illes Balears, únicament pot ser aplicat si es concedeix un marge important d'actuació als centres perquè donin resposta a les necessitats, característiques sociolingüístiques del centre i als recursos existents, i tot això d'una manera progressiva.
- f) El model d'una tercera llengua solament pot tirar endavant amb una formació més intensa dels docents, si parteix d'una metodologia i d'un material pedagògic contrastats, si es contracta personal docent auxiliar procedent dels països de la llengua que s'ensenya, si es fa servir el material audiovisual adequat...
- g) L'aprenentatge d'una tercera llengua necessita una planificació seriosa quant a temps, professorat i metodologia. No es pot improvisar.
- h) L'aprenentatge d'una tercera llengua requereix que la societat la potenciï a través dels diversos canals de televisió, les pel·lícules en versió original i altres mesures socials.
- i) El model de multilingüisme requereix, a més, unes ràtios més baixes que les que han estat aprovades i, per ensenyar idiomes, calen processos d'individualització educativa.

Tanmateix, a l'hora de tirar endavant un decret de tractament de llengües, consideram que caldria tenir en compte una sèrie de reflexions:

- 1) El decret no pot ser fruit de la imposició, sinó que hauria de ser la conseqüència d'un procés de reflexió i negociació.
- 2) El decret s'hauria de fer des d'una perspectiva pedagògica i metodològica, i hauria de donar resposta a l'objectiu de millorar les competències lingüístiques dels estudiants.
- 3) El decret no pot ser una resposta als resultats de la lliure elecció de llengua ni pot anar en contra de la filosofia fonamental del decret de mínims, malgrat que pugui incloure la possibilitat de modificar-ne aspectes des del consens.

c. Reflexions i consideracions sobre el decret

Tot i que de l'anàlisi anterior se'n pot deduir, d'una manera explícita i implícita, una crítica al decret que regula el tractament integral de llengües als centres docents no universitaris de les Illes Balears,

voldríem concretar-ne algunes qüestions. Tanmateix és un text que necessita ser treballat amb més profunditat:

- 1) Consideram que el concepte «tractament de llengües» és poc adequat. En tot cas, hauria de ser «ensenyament». En aquest sentit, creiem que el títol del decret s'hauria de referir a l'ensenyament integrat de les llengües.
- 2) La qüestió del tractament integrat és un plantejament metodològic encertat. Amb tot, és una qüestió amb referència a la qual hi ha sentències contràries i que, en qualsevol cas, no és fàcil de desenvolupar. En el projecte de decret, el concepte d'«integrat» és molt abstracte, molt teòric i difícil d'aplicar.
- 3) La fonamentació jurídica i pedagògica del decret és —segons el meu entendre— discutible i parcial. En aquest sentit, si bé cal tenir en compte les sentències existents, la seva interpretació és més flexible que la que deriva del projecte de decret.
- 4) El decret s'hauria de fonamentar necessàriament en estudis previs sobre el coneixement d'idiomes que té el professorat i l'alumnat, i en l'avaluació de les experiències d'impartir matèries en un idioma estranger que actualment es duen a terme a les nostres illes. En aquest sentit, cal destacar les mancances següents:
  - a) No disposam de cap dada sobre els processos d'adquisició de competència lingüística a l'educació infantil i al primer cicle de primària (nivells de vocabulari, capacitats d'expressió oral, nivells de lectura i escriptura, etc.).
  - b) Així mateix, manquen dades contrastades sobre la implantació de la llengua estrangera a l'educació infantil i al primer cicle de primària.
  - c) Finalment, no disposam de cap dada relacionada amb les experiències d'impartir àrees curriculars en un idioma estranger (seccions europees, per exemple) o d'altres experiències (agrupacions flexibles, desdoblaments, etc.) que ja fan determinats centres i que, sens dubte, aportarien informació molt enriquidora i rellevant sobre el procés que es vol dur a terme.
- 5) A l'exposició de motius, el decret invoca la Resolució del Consell de la Unió Europea de 12 de maig de 2009 sobre la conveniència d'incrementar les competències lingüístiques dels ciutadans en més d'una llengua de la Unió Europea, a més de les oficials del país d'origen. No obstant això, el Projecte de decret sembla que no té en compte la Resolució del Comitè d'Experts de la Unió Europea de 21 de setembre de 2005 sobre l'aplicació de la Carta europea de les Llengües regionals o minoritàries. Així doncs, convé recordar que l'ensenyament bilingüe a les Illes Balears encara no gaudeix d'un nivell de consolidació suficient.
- 6) El decret genera inseguretat, perquè fa que les famílies es creïn expectatives que difícilment poden ser ateses i, per tant, genera confusió entre la comunitat educativa. Aquesta qüestió ja s'ha posat de manifest en la aplicació de l'ordre del conseller d'Educació, Cultura i Universitats per

la qual es regula la convocatòria del procés d'admissió i de matriculació d'alumnes als centres sostinguts totalment o parcialment amb fons públics en els nivells de primer i segon cicle d'educació infantil, primària, secundària obligatòria, mòduls voluntaris de programes de qualificació professional (PQPI) i batxillerat per al curs 2012-13.

- 7) El decret posa de manifest, als articles 6 i 7, l'opció dels pares a escollir la llengua de l'ensenyament. En aquest sentit, volem fer referència, a més del que ja hem manifestat, als vots particulars que varen emetre dues vocals del Consell Consultiu sobre aquell ordre en relació amb el dictamen aprovat. Així, el vot particular feia una referència explícita i implícita a aquesta qüestió:
- a. Des de la perspectiva de l'article 18.1 de la Llei de normalització lingüística, l'article 5 no respon a cap lògica perquè no constitueix, òbviament, un instrument per a l'elecció de llengua en el primer ensenyament. Ho demostra el fet que, sigui quina sigui la preferència manifestada pels pares o tutors, la seva opció no tindrà cap conseqüència jurídica, organitzativa o funcional. La mateixa ponència aprovada per la majoria dels nostres companys reconeix que aquesta manifestació de preferència lingüística no comporta «arbitrar cap regulació ulterior referent a la forma de materialitzar o dur a la pràctica aquesta elecció».
  - b. Si s'accepta la premissa anterior, serà fàcil convenir que la virtualitat del precepte és nul·la i que, per tant, inclou-la en una ordre reguladora del procés d'escolarització no respon a cap raó jurídica o tècnica mínimament atencible. En bona tècnica, qualsevol norma intenta assignar una conseqüència a un supòsit de fet; en aquest cas concret, això no es compleix i, a més, crea una confusió evident entre els pares i tutors, els quals podrien donar un sentit a les seves manifestacions que no es correspongui posteriorment amb les expectatives creades. Hi ha, certament, un element d'inseguretat jurídica (article 9.3 de la Constitució), que lamentablement el dictamen no ha tingut en compte.
  - c. En la nostra opinió, aquesta crítica no desapareix amb l'al·legació de la finalitat estadística o comptable a què fa referència, sense deteniment, la ponència aprovada per majoria. En primer lloc, perquè les declaracions sobre la preferència lingüística són voluntàries i, a més, ho són únicament respecte dels pares o tutors que formulin la sol·licitud de plaça escolar, que, en realitat, seran una minoria, atesa la continuïtat en el centre de la major part dels alumnes. En segon lloc, perquè la prescripció de comptabilització es formula en termes imprecisos i sense indicació de quin òrgan de la Conselleria competent haurà de rebre i gestionar aquesta informació (que ja hem dit que serà incompleta i poc significativa). I, en definitiva, perquè la simple operació de còmput de les declaracions de pares i tutors, sense cap sistemàtica ni finalitat raonable, no compleix el principi de servir amb objectivitat els interessos públics que vincula les administracions públiques (article 103.1 de la Constitució). En darrer terme, haurem de recordar que l'Ordre projectada únicament tindrà efectivitat per al curs 2012-13, circumstància que palesa, a més, l'escassa utilitat de les dades que se'n puguin obtenir. Per tot això, amb la redacció de l'article 5, l'Ordre projectada no solament va més enllà de la funció que li assigna el Decret 37/2008 de 4 d'abril, sinó que distorsiona el mandat del legislador en relació amb el dret d'opció lingüística en el primer ensenyament, perquè l'article 18.2 de la Llei de normalització

lingüística exigeix al Govern «mesures adients» per a l'efectivitat del dret d'opció, i no textos normatius confusos, tècnicament deficients i materialment irraonables, com el que el dictamen lamentablement ha avalat.

- 8) D'acord amb aquest plantejament jurídic, que si bé no es refereix a aquest de decret, sí que ho fa a la filosofia del vot particular del dictamen que va emetre el Consell Consultiu de les Balears sobre l'ordre esmentada de la Conselleria, es refereix d'una manera clara a determinats articles de l'articulat d'aquell decret.
- 9) En aquest sentit, cal tenir en compte que, si bé el dictamen del Consultiu ha estat favorable al Decret TIL, la meitat dels membres n'han discrepat. I un dels arguments ha estat que el Consultiu no pot interpretar que actualment s'hagi assolit la normalització de la llengua catalana.
- 10) En aquest context plantejat, consideram que l'article i la disposició addicional 23 de l'esborrany de decret primera, referits a la consulta als pares, cal que sigui rebutjada per tot el que suposa d'inseguretat jurídica, de plantejar als pares opcions fonamentalment pedagògiques i no de model educatiu, i el que pot implicar de discontinuïtat en el desenvolupament del projecte educatiu dels centres d'un any per l'altre.
- 11) Una qüestió que provocarà problemes, segons l'articulat del decret, en el cas que els centres no elaborin el projecte de tractament de llengües, és que la Conselleria determinarà les àrees que s'han d'impartir en cada llengua. Fins i tot en el cas que cada centre elabori el seu projecte, com es pot arribar a un acord en les zones d'adscripcions? Quina coordinació hi haurà amb l'IES al qual estan adscrits? Ens trobam en un punt en què hi poden haver contradiccions importants i es poden generar més dificultats per assolir les competències lingüístiques necessàries.
- 12) D'acord amb aquestes consideracions, la nostra proposta seria promoure la implantació de mesures generals i no discriminatòries, com ara que els centres educatius de les Illes Balears augmentassin progressivament les hores lectives setmanals dedicades a la llengua o a les llengües estrangeres entre un 15% i un 20% en el còmput total. El 80% restant seria fixat pels centres d'acord amb llurs projectes lingüístics, en què la llengua catalana seria la majoritària d'ensenyament i el castellà també seria utilitzada com a llengua vehicular en una assignatura, sempre d'acord amb les característiques del centre i alumnat. En aquest sentit, el percentatge d'ús del català hauria d'oscil·lar entre el 55% i 60%, mentre que el de castellà oscil·laria entre un 25% i un 30%. En tot cas, aquests percentatges haurien de tenir un procés de transició en la seva aplicació, que hauria d'esser progressiva, flexible i d'acord amb els recursos dels centres, característiques de la zona on s'ubica el centre i els estudiants.
- 13) El decret, tanmateix, inclou a l'article 20 la possibilitat de dur a terme projectes lingüístics de centre als que tinguin en compte la pròpia dinàmica i filosofia lingüística. Aquest article, però, ha de tenir en compte determinats aspectes del trilingüisme.
- 14) El decret hauria de reforçar, d'acord amb el que hem plantejat, l'autonomia dels centres en l'elaboració del seu projecte lingüístic en el marc de la normativa aprovada i d'aquest mateix

decret. Per tant, el paper de l'Administració hauria de ser permetre'n el desenvolupament en el marc dels principis, consideracions i esmenes presentades a l'esborrany.

- 15) El decret hauria d'incloure una planificació temporal en el procés de desenvolupament. D'aquesta manera, permetria mantenir els projectes que han tingut uns resultats positius en l'assoliment de les competències lingüístiques dels estudiants en les llengües oficials de comunitat autònoma i en la tercera llengua.
- 16) El decret hauria d'incloure, en les disposicions addicionals, que la Conselleria proposarà als òrgans pertinents un pla de formació permanent i específica per als docents en temes de metodologia de llengües i en l'elaboració del material pedagògic necessari.
- 17) El decret hauria d'incloure, en les disposicions addicionals, que la Conselleria redactarà un informe anual sobre la seva aplicació, tant en general com respecte dels centres. L'informe hauria de revelar els resultats del decret en funció dels objectius. Aquest informe hauria d'ésser objecte de diàleg en els diversos nivells institucionals: centres, mesa del diàleg educatiu, CEIB, Conselleria d'Educació i Parlament de les Illes Balears.
- 18) El decret hauria de comprometre la Conselleria a disminuir les ràtios dels diversos nivells educatius amb l'objectiu de fer possible un ensenyament més individualitzat, no solament el de llengües, sinó també el de les altres matèries.

d. Reflexions finals

En tot cas, cal elevar el nivell de les competències lingüístiques dels nostres estudiants, ja sigui en català, castellà, anglès... Cal deixar de banda el debat polític en què n'hi ha que estan encallats i centrar-nos a millorar la qualitat de l'educació i l'equitat en temps de crisi i d'incertesa en quasi tot. En aquest context, unes de les característiques que ha de tenir qualsevol política educativa digna d'aquest nom són la continuïtat, coherència, el rigor, estabilitat, els missatges clars, la presa de decisions fonamentades i contrastades o l'existència d'un full de ruta que doni confiança a la comunitat educativa i a la societat civil, la complicitat de la comunitat educativa... Una política educativa digna d'aquest nom ha d'implicar la recerca de complicitats amb el professorat i els pares, la comunicació clara del que es pretén des del diàleg, consens i acord, i el triomf de la planificació seriosa sobre la improvisació permanent; en definitiva, la preeminència de la raó educativa sobre els interessos ideològics i polítics en un moment com el que vivim actualment.

El decret TIL suposa, en la nostra opinió, un entrebanc més en el procés de millora de l'ensenyament de les llengües; crea problemes on no n'hi ha; no resol els existents; no té en compte els recursos necessaris per millorar les competències lingüístiques dels nostres estudiants; no fa una temporalització de l'aplicació del decret; no té en compte les retallades educatives existents; ignora l'increment de les ràtios; deixa enlaire moltes qüestions que poden ésser desenvolupades d'una manera arbitrària, etc.

LA UNIVERSITAT QUE VE

No hi ha cap dubte que la Universitat espanyola està en una cruïlla important per al seu futur. Efectivament, després d'anys de creixement del nombre d'universitats, universitaris, de titulacions, grups de recerca, projectes d'investigació, publicacions d'impacte, transferència de coneixement, divulgació universitària, etc., cal reflexionar sobre cap a on anam. La història de la Universitat espanyola durant la democràcia ha estat una història d'èxit i ho continua essent. És una història d'èxit que no ens pot fet oblidar els problemes reals que tenim les universitats i els reptes als quals ens enfrontam d'una manera clara en aquest segle del coneixement, de les incerteses i de la globalització universitària.

Cal, doncs, prendre decisions en els diversos àmbits de la política universitària: model d'Universitat, tipus de finançament, relació amb la societat en general i amb l'empresa, política de beques, política de taxes, pla d'investigació i innovació, governança i transparència universitàries, internacionalització i mobilitat universitàries, tipus de suport polític, més visibilitat social... Tot això i més, però a partir de la reflexió, del rigor, participació, debat, voluntat política; a partir, fonamentalment, de les decisions de les universitats, que han d'assumir la seva responsabilitat, les seves responsabilitats.

En aquest context, quina és la política que impulsa el Ministeri d'Educació en relació amb la Universitat? Abans d'analitzar les mesures universitàries i el significat polític, social i educatiu que tenen, consideram que és necessari partir de dos plantejaments bàsics: per una part, cal posar de manifest que el Govern del PP aplica hores d'ara una política amb un fort calat polític i ideològic en relació amb l'ensenyament, la sanitat, la justícia, la política informativa, els serveis socials, l'Església, l'avortament, etc. I la qüestió universitària no és aliena a aquesta profunda ideologització. I, per una altra part, malgrat les crítiques que es fan al ministre Wert, cal posar de manifest que les seves decisions no són personals ni individuals, sinó que responen, d'una manera clara i coherent, a una proposta política determinada sobre l'educació, al marge del seu tarannà, la manera de plantejar les diverses qüestions, la prepotència i l'autoritarisme. El senyor Wert sap perfectament el que fa, per què ho fa, què vol i com ho vol aconseguir; el ministre d'Educació no va per lliure ni en la qüestió de la LOMCE ni en les diverses decisions que pren sobre la Universitat.

Totes les decisions que ara pren el ministeri tenen i tindran un impacte important sobre la Universitat del futur, sobre la Universitat que ve. Quines decisions? En primer lloc, hem de fer referència a l'informe *Propuestas para la reforma y mejora de la calidad y eficiencia del sistema universitario español*, elaborat per una comissió d'experts elegits pel Ministeri d'Educació. És un informe d'un grup que no solament no és cap exemple de pluralitat ideològica i universitària, sinó que representa majoritàriament una ideologia conservadora. En qualsevol cas, l'informe estableix les bases del que pretén el ministeri en política universitària i marca la direcció d'un nou model d'Universitat. És una proposta que no té ni el consens de la comunitat universitària, ni dels polítics ni tampoc de la societat.

La segona decisió del ministeri i de les comunitats autònomes implica una política de retallades econòmiques que, des de fa una sèrie d'anys, posen en perill la supervivència de les universitats i

sobretot la sostenibilitat d'un sistema que necessita reformes i no una política de retallades, quan països com Alemanya o França incrementen la inversió en educació, coneixement i investigació. És una política que implica la degradació progressiva de la institució universitària. És aquest l'objectiu que pretenen assolir: degradar les universitats espanyoles en uns moments en què necessiten fer un salt per competir millor en un món universitari de cada vegada més complex? Estam en un procés de disminuir el nombre d'Universitats o de titulacions per la via del decret, l'autoritarisme i no per la via del diàleg?

La tercera decisió fa referència al decret Wert sobre docència. Aquest decret ha incrementat la dedicació horària del professorat universitari en uns moments en els quals l'aplicació del Pla de Bolonya necessitaria una opció clara per la qualitat de la docència. Aquesta mesura suposa una manifestació de menyspreu al procés d'ensenyament i aprenentatge, una massificació intencionada de les classes i, fonamentalment, que el personal docent dediqui menys temps a una de les funcions bàsiques de la Universitat: la recerca. A tot això hi hem d'afegir les retallades en I+D, i el retard en la convocatòria de projectes d'investigació. És que hi ha un intent, vists els fets, de transformar les universitats en centres just d'ensenyament superior?

La quarta decisió fa referència a la política d'entrada dels estudiants a la Universitat. Parlem de la política de les taxes, que s'incrementen progressivament, any rere any, en uns moments en els quals les famílies passen importants dificultats econòmiques i en els quals la desocupació ha augmentat d'una manera impressionant. I la política de beques, que té uns pressuposts minvants i que endureix les condicions per accedir-hi. Som davant una política de disminució del nombre d'universitaris i d'un nou elitisme universitari, que no seria més que la continuació de la política d'elitisme i de segregació educativa que planteja la LOMCE. És aquesta la resposta política a la societat del coneixement, que de cada vegada necessita persones més formades?

I així podríem continuar. Som, doncs, davant la posada en marxa d'una política universitària que canviarà a mitjà termini la realitat universitària espanyola, que passarà a tenir menys universitats de primera, que seran centres d'ensenyament superior dedicats, fonamentalment, a la docència, amb menys universitaris, amb una disminució de la política d'igualtat d'oportunitats i amb una elit universitària de cada vegada més reduïda, amb una Universitat menys investigadora... És aquest el camí que necessita la societat i l'economia espanyola?

És evident, tal com hem plantejat, que la Universitat espanyola necessita reformes profundes, però s'haurien d'introduir a partir d'estudis seriosos, debats profunds, participació de la comunitat universitària, la societat i el Parlament. Necessitam un debat profund; hem de reflexionar entre tots, sobretot. El debat sobre la Universitat ha d'anar més enllà de la qüestió del finançament o del governament; més lluny, sempre molt més lluny. Hem de ser capaços de debatre i construir una Universitat que sigui motor del progrés econòmic i social; que lluiti contra les actituds de resignació i apatia; que generi idees i que recuperi la capacitat transformadora del pensament; que abandoni l'immobilisme i que rompi les inèrcies i les rutines... La Universitat ha de deixar de ser conservadora i immobilista, i ha de poder tornar a complir les funcions que el segle XXI ens exigeix. Serem capaços d'estar a l'altura?

ELEMENTS PER A UNA POLÍTICA EDUCATIVA D'ÈXIT

Si bé el sistema educatiu de les Illes Balears no ha assolit el nivell de modernització educativa adequat, tant des de la perspectiva quantitativa com qualitativa, hem d'assenyalar que, durant el període democràtic i autonòmic, l'educació balear ha millorat d'una manera significativa, malgrat els problemes que té a diversos nivells. En qualsevol cas, hem de dir que un dels problemes més significatius del sistema escolar balear és, sense cap dubte, l'abandonament escolar, el qual no solament és l'expressió d'una problemàtica escolar, sinó també del model econòmic que caracteritza la societat balear. I sobre aquesta problemàtica cal plantejar una política educativa que doni resposta a aquesta problemàtica i que també permeti millorar l'educació en tots els nivells educatius. Es tracta de posar les bases d'una política educativa que converteixi l'èxit escolar en un objectiu fonamental i bàsic, amb l'objectiu que el sistema balear faci un salt qualitatiu i aconseguixi la modernització que el segle XXI exigeix a l'educació i que la societat balear necessita.

De quin concepte d'èxit educatiu partim? Bernat Albaigés i Miquel Martínez¹ defineixen l'èxit educatiu a partir de cinc dimensions:

1. La promoció i l'assoliment de bons nivells de **rendiment educatiu**
2. Garantir l'**equitat educativa**: promoure la igualtat d'oportunitats en l'accés als recursos educatius i aprofitar-los, i fomentar la cohesió social
3. Reforçar l'**adhesió educativa**: afavorir la identificació dels individus amb l'àmbit educatiu i la vinculació positiva
4. Treballar amb vista a la **transició educativa**: acompanyar els individus al llarg de la trajectòria formativa
5. Fomentar l'**impacte i el retorn de la inversió educativa**: garantir el desenvolupament integral dels individus i societats en conjunt.

Què significa tot això? Significa que si l'abandonament escolar és, juntament amb un grau d'escolarització baix en els nivells postobligatoris —batxillerat, Formació Professional i Universitat—, el problema estructural que caracteritza el sistema educatiu balear, és evident que tota l'estratègia educativa ha d'estar encaminada a superar-lo.

I això implica, entre altres objectius, els següents:

- a) Millorar les taxes d'adhesió a tots els nivells educatius, sobretot a l'ESO
- b) Millorar el rendiment en els nivells que el PISA planteja en els diversos aspectes avaluats

¹ Educació avui. Indicadors i propostes de l'Anuari 2011. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. 2012. Informes breus 39. Educació, pàg. 14-15.

- c) Millorar la taxa de graduació a l'ESO
- d) Millorar les taxes d'escolarització tant al batxillerat com a la Formació Professional
- e) Disminuir d'una manera progressiva el nivell d'abandonament prematur
- f) Incrementar les taxes d'escolarització a l'educació infantil, sobretot de 0 a 3 anys
- g) Millorar l'excel·lència del nostre sistema educatiu. Vistes les característiques de l'educació balear, d'entrada cal millorar-ne l'equitat en tots els aspectes i nivells. No podem oblidar que la desigualtat social és una de les manifestacions més significatives de la crisi econòmica actual.

I per poder assolir tots aquests objectius cal:

- a) Disposar dels recursos necessaris per aplicar la política adequada i fer-ne un ús eficaç i eficient
- b) Dissenyar un altre model organitzatiu dels centres que impliqui disposar dels recursos adequats a les seves necessitats i que faci complir les seves responsabilitats i assumir-les.
- c) Considerar la família un factor educatiu fonamental, amb tot el que això implica en relació amb els projectes d'intervenció socioeducativa sobre la família i la potenciació de les AMIPA.
- d) Que l'Administració educativa es comprometi a prendre les decisions d'acord amb evidències d'investigacions, experiències educatives, de projectes educatius contrastats, etc.
- e) Construir la política educativa a partir de l'acord i el consens polític, social i educatiu.

Construir una política educativa que tingui l'èxit com a objectiu fonamental és la base perquè el nostre sistema educatiu millori d'una manera progressiva, adequada, col·laborativa i consensuada. En qualsevol cas, ha de partir del diagnòstic real sobre el qual s'ha de fonamentar qualsevol mesura de política escolar.